

NEMIS TILINI O'QITISH: MUAMMOLAR, INNOVATSION YONDASHUVLAR VA SAMARALI YECHIMLAR

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i05.056>

Khatamkulova Shokhista Sayidakhmedovna
shoxista.khatamkulova.@mail.ru
Kokand State University

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida nemis tilini o'qitish jarayonida uchraydigan dolzarb muammolar chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida lingvistik, metodik va psixologik omillar asosida muammolar tasniflanadi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, kommunikativ yondashuv va raqamli vositalardan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari nemis tilini o'qitish metodikasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: nemis tili, oliy ta'lim, chet tilini o'qitish, kommunikativ kompetensiya, motivatsiya, innovatsion metodlar, raqamli texnologiyalar

TEACHING THE GERMAN LANGUAGE: PROBLEMS, INNOVATIVE APPROACHES AND EFFECTIVE SOLUTIONS

Khatamkulova Shokhista Sayidakhmedovna
shoxista.khatamkulova.@mail.ru
Kokand State University

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the current problems encountered in the process of teaching the German language in the higher education system. The research classifies problems based on linguistic, methodological and psychological factors. It also shows ways to increase the effectiveness of education through the use of modern pedagogical technologies, a communicative approach and digital tools. The results of the research serve to improve the methodology of teaching the German language.

Keywords: German language, higher education, foreign language teaching, communicative competence, motivation, innovative methods, digital technologies

Kirish

Hozirgi globallashuv davrida chet tillarini o'rganish zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylangan. Xususan, nemis tili Yevropaning yetakchi tillaridan biri

sifatida ilm-fan, texnologiya, iqtisodiyot va madaniyat sohalarida keng qo'llaniladi. Germaniya dunyodagi rivojlangan davlatlardan biri bo'lib, uning oliy ta'lim tizimi ham yuqori darajada rivojlangan. Shu sababli, nemis tilini bilish talabalar uchun xalqaro akademik va professional imkoniyatlarni kengaytiradi.

Shunga qaramay, oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitish jarayoni bir qator muammolar bilan bog'liq. Talabalar grammatik qiyinchiliklar, nutqiy amaliyot yetishmasligi, motivatsiya pastligi kabi to'siqlarga duch keladi. Mazkur maqolada ushbu muammolar ilmiy jihatdan tahlil qilinib, ularning samarali yechimlari taklif etiladi.

Bugungi kunda xorijiy tillarni o'rganish nafaqat lingvistik bilimlarni egallash, balki turli xalqlar madaniyati, qadriyatlari va tafakkur tarzini tushunish imkonini ham beradi. Ayniqsa, nemis tili xalqaro ilmiy tadqiqotlar, texnik adabiyotlar va innovatsion texnologiyalar sohasida muhim o'rin egallaydi. Dunyodagi ko'plab ilmiy maqolalar, texnologik ishlanmalar va akademik manbalar nemis tilida yaratilgani sababli ushbu tilni bilish yosh mutaxassislarning ilmiy salohiyatini oshiradi.

Shuningdek, Germaniyaning iqtisodiy jihatdan kuchli davlatlardan biri ekanligi nemis tiliga bo'lgan ehtiyojni yanada kuchaytirmoqda. Bugungi kunda ko'plab talabalar Germaniyada ta'lim olish, akademik almashinuv dasturlarida qatnashish hamda xalqaro grant va stipendiyalarni qo'lga kiritishga intilmoqda. Bunda nemis tilini bilish asosiy talablardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, DAAD kabi xalqaro ta'lim dasturlari talabalar uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini samarali o'qitish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Chet tillarini o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy grammatika-tarjima metodlari uzoq vaqt davomida qo'llanilgan bo'lsa-da, bugungi kunda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga yo'naltirilgan metodlar ustuvor ahamiyatga ega bo'lmoqda. Chunki til o'rganishdan asosiy maqsad faqat grammatik qoidalarni yodlash emas, balki real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qila olish ko'nikmasini rivojlantirishdir.

Shunga qaramay, oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitish jarayoni bir qator muammolar bilan bog'liq. Talabalar grammatik qiyinchiliklar, nutqiy amaliyot yetishmasligi, talaffuzdagi murakkabliklar, lug'at boyligining kamligi hamda motivatsiya pastligi kabi to'siqlarga duch keladi. Ayniqsa, nemis tilidagi artikllar tizimi, murakkab gap konstruktsiyalari va fe'llarning qo'llanilishi talabalar uchun muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Bundan tashqari, auditoriyadan tashqarida til muhitining mavjud emasligi talabalar nutqiy kompetensiyasining sust rivojlanishiga sabab bo'ladi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi chet tillarini o'qitish metodikasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Online platformalar, mobil ilovalar, multimedia vositalari va sun'iy intellektga asoslangan dasturlar til o'rganish jarayonini yanada interaktiv va samarali tashkil etish imkonini bermoqda. Ayniqsa, blended learning, ya'ni an'anaviy va masofaviy ta'lim uyg'unligi asosida tashkil etilgan darslar talabalarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitishda uchraydigan asosiy muammolar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi hamda ularni bartaraf etishning samarali usullari yoritiladi. Tadqiqot davomida zamonaviy metodik yondashuvlarning afzalliklari, innovatsion texnologiyalarning o'rni va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish usullari keng tahlil qilinadi. Shuningdek, talabalarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish hamda dars samaradorligini kuchaytirishga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Chet tilini o'qitish metodikasi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar til o'rganish jarayonining ko'p qirrali ekanligini ko'rsatadi. Stephen Krashen nazariyasiga ko'ra, til o'rganishda "tushunarli kirish" (comprehensible input) asosiy rol o'ynaydi. Zoltán Dörnyei esa o'quvchilarning ichki motivatsiyasi muvaffaqiyat omili ekanligini ta'kidlaydi.

Til o'rganish metodikasiga oid tadqiqotlarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi alohida e'tibor markazida turadi. Olimlarning fikriga ko'ra, chet tilini o'rganishda grammatik bilim bilan bir qatorda tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini uyg'un ravishda shakllantirish muhim hisoblanadi. Ayniqsa, zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchini dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishga qaratilgan interaktiv metodlar samarali natija bermoqda.

Zamonaviy metodik yondashuvlar ichida kommunikativ til o'qitish (Communicative Language Teaching - CLT), task-based learning hamda blended learning alohida ahamiyat kasb etadi. Kommunikativ metodning asosiy maqsadi talabalarni real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qilishga o'rgatishdan iborat. Ushbu yondashuv orqali talabalar faqat grammatik qoidalarni o'zlashtirib qolmay, balki ularni amaliy nutqda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Task-based learning metodida esa asosiy e'tibor muayyan topshiriqlarni bajarish jarayonida til birliklarini tabiiy ravishda egallashga qaratiladi. Masalan, dialog tuzish, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlarni hal qilish yoki taqdimot tayyorlash kabi topshiriqlar talabalar nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu metod talabalarni mustaqil fikrlashga va ijodiy yondashishga undaydi.

Blended learning, ya'ni an'anaviy va raqamli ta'lim uyg'unligi ham bugungi kunda keng qo'llanilmoqda. Elektron platformalar, mobil ilovalar, video darslar va

interaktiv mashqlar yordamida talabalar mustaqil ravishda bilimlarini mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ayniqsa, Moodle, Google Classroom, Quizlet va Duolingo kabi platformalar nemis tilini o'qitishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Shuningdek, chet tilini o'qitishda psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalar dars jarayonida o'zlarini erkin his qilganlarida va qo'rqmasdan fikr bildirganlarida til o'rganish samaradorligi oshadi. Shu sababli o'qituvchi tomonidan motivatsion muhit yaratish, talabalarni rag'batlantirish va individual yondashuvni qo'llash muhim metodik omillardan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy metod, kuzatuv hamda tajriba natijalarini umumlashtirish. Tadqiqot davomida oliy ta'lim muassasalarida nemis tilini o'qitish jarayoni kuzatildi, talabalar faoliyati tahlil qilindi hamda zamonaviy metodlarning samaradorligi qiyosiy ravishda o'rganildi. Bundan tashqari, dars jarayonida qo'llanilgan interaktiv usullar va innovatsion texnologiyalarning talabalar bilimiga ta'siri amaliy jihatdan baholandi.

Tadqiqotning metodologik asosini kommunikativ yondashuv, kompetensiyaviy ta'lim tamoyillari hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar tashkil etdi. Olingan natijalar asosida nemis tilini o'qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Natijalar va muhokama

1. Nemis tilining lingvistik murakkabligi Nemis tilining grammatik tizimi o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Otlarning uch jinsga (maskulin, feminin, neytral) bo'linishi va to'rt kelishik tizimi talabalar uchun murakkablik tug'diradi. Masalan, artikllarning o'zgarishi: der Mann (Nominativ) den Mann (Akkusativ) dem Mann (Dativ) Bunday tizim o'zbek tilida mavjud emasligi sababli talabalar uchun o'zlashtirish qiyinlashadi. Bundan tashqari, gap tuzilishidagi inversiya hodisasi ham muammoli hisoblanadi: "Ich gehe heute in die Universität" "Heute gehe ich in die Universität"

2. Nutqiy amaliyotning yetishmasligi Til o'rganishda amaliyot hal qiluvchi ahamiyatga ega. Afsuski, ko'pgina oliy ta'lim muassasalarida talabalar nemis tilida erkin muloqot qilish imkoniyatiga ega emas. Natijada: talaffuz rivojlanmaydi so'z boyligi cheklangan bo'lib qoladi kommunikativ kompetensiya past darajada qoladi

3. Motivatsiya va psixologik to'siqlar Talabalarning aksariyati nemis tilini majburiy fan sifatida o'rganadi. Bu esa ichki motivatsiyaning pasayishiga olib keladi. Shuningdek: xatodan qo'rqish auditoriya oldida gapirishdan uyalish o'ziga ishonchsizlik til o'rganish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

4. An'anaviy metodlarning ustunligi Ko'plab darslarda hali ham grammatika-tarjima metodi ustunlik qiladi. Bu metod nazariy bilim beradi, ammo nutqiy

ko'nikmalarni yetaridarajada rivojlantirmaydi. Zamonaviy yondashuvlar esa: kommunikativ metodinteraktiv o'yinlarmuammoli vaziyatlarorqali talabalarni faol ishtirok etishga undaydi.

5. Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt imkoniyatlari Bugungi kundatexnologiyalar til o'rganishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Masalan: mobil ilovalar (Duolingo, Babbel) virtual suhbat platformalarisun'iyintellekt asosidagi chatbotlarBu vositalar talabalarni mustaqil o'rganishga undaydi va individual yondashuvni ta'minlaydi.

6.Innovatsion pedagogik yondashuvlarNemis tilini o'qitishda quyidagi innovatsion yondashuvlar samarali hisoblanadi: Blended learning (an'anaviy + onlayn ta'lim) Flippedclassroom(teskari sinf modeli) Gamification (o'yin orqali o'rganish)

Bu metodlar talabalarni dars jarayonida faol ishtirok etishga jalb qiladi.

Xulosa

Oliy ta'limda nemis tilini o'qitish jarayoni murakkab va ko'p omilli hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, asosiy muammolar lingvistik murakkablik, amaliyot yetishmasligi, motivatsiya pastligi va an'anaviy metodlarning ustunligi bilan bog'liq. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi: kommunikativ yondashuvni keng joriy etishzamonaviy texnologiyalardan foydalanishtalabalar motivatsiyasini oshirishamaliy mashg'ulotlar hajmini ko'paytirish Natijada, nemis tilini o'qitish samaradorligi oshadi va talabalar xalqaro maydonda raqobatbardosh bo'lib yetishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Krashen S. (1982). Second Language Acquisition. Dörnyei Z. (2001).
2. Motivation in Language Learning. Harmer J. (2007).
3. How to Teach English. Richards J., Rodgers T. (2014).
4. Language Teaching Methods. CEFR (2001).
5. Language Standards Framework. Ellis R. (2008).
6. Second Acquisition. Nation I. (2001). Vocabulary Learning.
7. Stephen Krashen. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Oxford: Pergamon Press, 1982.
8. Zoltán Dörnyei. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
9. Jack C. Richards, Theodore S. Rodgers. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
10. David Nunan. Task-Based Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

11. Jeremy Harmer. The Practice of English Language Teaching. Harlow: Pearson Education Limited, 2007.
12. Michael Long. Second Language Needs Analysis. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.